

PRAVICE IN OBVEZNOSTI PACIENTOV

Priznajmo si. Obisk pri zdravniku ali zobozdravniku nas vedno malce skrbi. Misel na bolezen, bolezen naših bližnjih ali možnost, da bo pri pregledu takšna bolezen ugotovljena, ni prijetna. Kar naenkrat smo ne glede na svoje siceršnje znanje, spol, starost in tudi premoženje postavljeni v odvisen položaj in potrebujemo pomoč strokovnega osebja. Vsaka zdravstvena oskrba pomeni poseg v človekovo telesno in duševno celovitost nas kot pacienta.

Potrebujemo pomoč, skrbi nas, radi bi bili spet zdravi. Zato od svojega zdravnika ali zobozdravnika in vseh ostalih nepogrešljivih zdravstvenih sodelavcev pričakujemo veliko. Pričakujemo ne samo njihovo strokovno pomoč, temveč tudi človeško vljudnost, naklonjenost in obzirnost. Predvsem pa se nam Zdiijo naši problemi zelo pomembni.

Ker so marsikatera od teh pričakovanj upravičena, jih je pravo prelilo v naše, v zakonu utemeljene, pravice pacientov. O njih torej ne more biti diskusije, temveč nam enostavno pripadajo. Poudarjanje človekove osebnosti in njegovih pravic, vključno s pravico svobodnega odločanja o samem sebi, spodbuja razmerje, ko bolnik ni več zgolj objekt, temveč vse bolj tudi enakopraven odločevalec v postopku zdravljenja.

Vendar pa ob vseh pravicah in moči odločanja vseeno ne smemo prezreti tudi svojih obveznosti in predvsem drugih ljudi. Kot pacienti nismo sami. Dnevno bo poleg nas v isti ordinaciji pomoč poiskalo še desetine drugih ljudi. Tudi oni imajo enake pravice in tudi njim se njihovi problemi zdijo zelo pomembni.

Prav tako ne smemo pozabiti na osebje. Tudi oni so samo ljudje. Že na začetku šolanja oziroma študija so se zavestno odločili za naporno in dolgoletno izobraževanje, za poklic, ki bo celotno delovno dobo od njih zahteval delo dopoldne, popoldne in ponoči, veliko znanja in nenehnega izobraževanja, veliko odgovornosti in veliko ljubezni do ljudi. A vseeno imajo kdaj tudi oni slab dan, ko se psihično ali fizično ne počutijo najbolje. Včasih kljub vsemu napredku stroke ne morejo pomagati, včasih enostavno pridemo prepozno. Včasih smo naporni mi ali kdo od drugih pacientov. Zato nikoli ne pozabimo, da v zdravstvu ljudje pomagajo ljudem. Ljudje pa imamo seveda poleg službe vedno še kup drugih misli, problemov in obremenitev.

Ker smo ljudje na obeh straneh, imamo na obeh straneh paleto pravic. Enako kot pacientom, pravo daje široko paleto pravic tudi zaposlenim v zdravstvu. Zato ne pozabimo. Naše pravice so omejene s pravicami drugih in njihove so omejene z našimi.

Uporabljajmo svoje pravice razumno in prijazno! Pomagajmo drugim, da uveljavijo svoje pravice! Predvsem pa si medsebojno pomagajmo pri skrbi za zdravje vseh nas!

Dostop do kakovostne in varne zdravstvene oskrbe

Vsakdo od nas ima pravico do kakovostne in varne zdravstvene oskrbe. Pri tem nam pripada enaka obravnava ne glede na spol, narodnost, raso ali etnično poreklo, vero ali prepričanje, invalidnost, starost, spolno usmerjenost ali drugo osebno okoliščino. Za bolj ranljive paciente (otroci, duševno bolni, in druge ogrožene skupine) pa je še dodatno poskrbljeno.

Sestavni del te osnovne pravice je seveda tudi pravica, da prosto izberemo zdravnika in ustanovo (izvajalca zdravstvenih storitev), kjer se želimo zdraviti. Ko želimo, da naše zdravljenje plača ZZZS, obstajajo nekatere omejitve. Izbrati moramo izvajalca, ki je del javnega zdravstva, torej je javni zavod (zdravstveni dom, javna bolnišnica) ali ima koncesijo (t.i. zasebniki koncesionarji).

Zdravnik, ki smo ga izbrali, lahko, če seveda ne gre za nujno medicinsko pomoč, našo izbiro zavrne le v posebej utemeljenih primerih, ko bi bilo zdravljenje predvidoma manj uspešno oziroma

nemogoče ali kadar tako določa zakon. Nam pa mora na našo zahtevo svojo razlogo za zavrnitev (v osmih dneh) pisno pojasniti in seveda predlagati izbiro drugega zdravnika.

Pacienti imamo pravico do primerne, kakovostne in varne zdravstvene oskrbe v skladu z medicinsko doktrino.

Izraz primerna pomeni, da je oskrba skladna s pacientovimi potrebami in žal hkrati tudi zmožnostmi našega zdravstva. Temeljiti mora na enostavnih, preglednih in prijaznih administrativnih postopkih. Pri nas pa mora vzbujati zaupanje in željo po sodelovanju.

Kakovostna zdravstvena oskrba je tista, ki dosledno dosega izide zdravljenja, ki so primerljivi s standardi ali najboljšimi praksami, ob upoštevanju temeljnih načel kakovosti, kot so uspešnost, varnost, pravočasnost, kontinuiteta, učinkovitost, enakopravnost in osredotočenje na pacienta.

Varna zdravstvena oskrba pa je seveda tista, ki preprečuje škodo za pacienta v zvezi s samim zdravljenjem ali s fizično varnostjo med obiskom v zdravstveni ustanovi.

Kot del sodobne zdravstvene oskrbe imamo tudi pravico, da se brez odlašanja ukrene vse potrebno za odpravo ali največjo možno ublažitev bolečin in drugega z boleznijo povezanega trpljenja. V skladu s strokovnimi standardi se morajo preprečiti nepotrebne bolečine in drugo trpljenje, povezano z medicinskim posegom. Ko sodobna medicina ostane brez moči in žal napoči končna faza bolezni ali neozdravljiva bolezen, ki povzroča hudo trpljenje, imamo tudi pravico do paliativne oskrbe.

O času in čakalnih vrstah

Kot pacienti imamo pravico, da se naš čas spoštuje. Izvajalec zdravstvenih storitev zagotovi telefonsko naročanje in elektronske oblike naročanja ter delo organizira tako, da pacient ne čaka dlje, kot je to potrebno. Način naročanja izvajalec zdravstvenih storitev objavi na vidnem mestu v čakalnici na primarni ravni in v specialistični ambulantni dejavnosti oziroma na običajnem oglasnem mestu v bolnišnicah ter na njegovih spletnih straneh.

Izvajalec zdravstvenih storitev nujno medicinsko pomoč pacientu opravi takoj.

Pri zdravstveni storitvi, kjer ne gre za nujno medicinsko pomoč in je ni mogoče opraviti takoj, izvajalec zdravstvenih storitev pacienta uvrsti na čakalni seznam, pri čemer stopnjo nujnosti. Ta se presoja po strokovnih standardih v skladu s pacientovo največjo zdravstveno koristjo in tako, da se prepreči resna zdravstvena škoda za pacienta. Izvajalci zdravstvenih storitev poskrbijo za najkrajši možni čakalni čas, skladno s pogoji financiranja pa tudi za čakalno dobo v okviru razumnega časa.

Če pacient iz opravičenih razlogov ni mogel priti na izvedbo zdravstvene storitve, mu je izvajalec zdravstvenih storitev dolžan določiti čim bližji novi datum načrtovane zdravstvene storitve.

Če pacient ni prišel na izvedbo zdravstvene storitve in svojega izostanka ni opravičil v 14 dneh po dnevu načrtovane zdravstvene storitve, ga izvajalec zdravstvenih storitev črta s čakalnega seznama.

Izvajalec zdravstvenih storitev je dolžan pacienta po opravljeni zdravstveni storitvi črtati s čakalnega seznama.

Če pacient na zdravstveno storitev čaka več kot tri mesece, ima pravico zahtevati kontrolni pregled pri zdravniku, ki ga je na zdravstveno storitev napotil.

Pacient je lahko za isto zdravstveno storitev vpisan samo v čakalnem seznamu enega izvajalca zdravstvenih storitev v mreži izvajalcev javne zdravstvene službe. Če se ugotovi, da je pacient vpisan v več čakalnih seznamov, izvajalci zdravstvenih storitev pozovejo pacienta, da se v 10 dneh opredeli, na katerem čakalnem seznamu želi biti vpisan. Če se pacient ne opredeli, se upošteva prvi vpis.

Odločanje o lastnem telesu, zdravju in življenju

Odločanje o lastnem telesu, zdravju in življenju je temeljna osebnostna pravica posameznika. Samostojno odločanje o zdravljenju ni zgolj pravica pacienta, pač pa tudi in predvsem zaveza zdravstvenega delavca, da sme zdravstveni poseg, kamor sodi tudi zdravstvena nega, opraviti šele, ko je bolnik o njem poučen in je vanj prostovoljno privolil.

Pacient se lahko za poseg v zdravstveni negi svobodno odloči na podlagi pojasnila na razumljiv način, ki je prilagojeno tako, da ga razume glede na svoje zdravstveno in s tem povezano psihično stanje. Zato brez naše poprejšnje svobodne in zavestne privolitve na podlagi prejetih pojasnil ni dovoljeno opraviti medicinskega posega oziroma zdravstvene oskrbe, razen v izjemnih in z zakonom izrecno določenih primerih. Prav tako imamo pravico izrecno zavrniti predlagani

medicinski poseg oziroma zdravstveno oskrbo, razen kadar bi to ogrozilo življenje ali huje ogrozilo zdravje drugih.

Privolitev ali zavrnitev običajno damo kar ustno ali z dejanjem oziroma ravnanjem, iz katerega je mogoče zanesljivo sklepati, da pomeni privolitev ali zavrnitev. Če tako odloča zakon ali zaradi lažjega kasnejšega dokazovanja pa jo damo pisno. To velja za vsak operativni ali drug medicinski poseg, povezan z večjim tveganjem ali večjo obremenitvijo (predpisan je poseben obrazec).

Če zdravnik, ki nas zdravi, oceni, da je po njegovem mnenju odločitev v nasprotju z našo najboljšo zdravstveno koristjo in bi zavrnitev lahko ogrozila naše življenje ali povzročila nepopravljivo in hudo poslabšanje zdravstvenega stanja, nas mora poskusiti o tem prepričati, po potrebi pa za pomoč zaprositi tudi naše ožje družinske člane oziroma predlagati pridobitev drugega mnenja. Seveda pa naše vztrajanje pri zavrnitvi medicinskega posega oziroma zdravstvene oskrbe ne sme imeti posledic v odnosu zdravstvenega osebja do nas.

Naša privolitev ali zavrnitev pa ni nujno dokončna. Kadarkoli imamo namreč pravico preklicati privolitev ali zavrnitev v medicinski poseg oziroma zdravstveno oskrbo.

Če nekdo ne more dati pisne privolitve, lahko da privolitev tudi ustno v prisotnosti dveh

polnoletnih prič, kar se pisno dokumentira (glej obrazec), skupaj z navedbo razloga nezmožnosti.

Privolitev se lahko da tudi za več medicinskih posegov skupaj, če predstavljajo funkcionalno celoto v okviru postopka zdravljenja. Naša privolitev pa je potrebna tudi v naslednjih primerih:

- preiskav nam odvzetega biološkega materiala, pri čemer se te lahko opravijo samo za potrebe njegovega zdravljenja in druge zakonsko določene namene;
- glede sodelovanja v učnem procesu, zlasti ob prisotnosti drugih oseb med izvajanjem zdravstvene oskrbe zaradi zdravstvenega izobraževanja;
- uporabe zdravstvenih podatkov za namene, ki ne predstavljajo zdravljenja;
- seznanjanja tretjih oseb z zdravstveno dokumentacijo ali sporočanja informacij o zdravstvenem stanju tretjim osebam;
- glede sodelovanja v medicinskih raziskavah ali razpolaganja s telesom ali deli telesa po smrti za potrebe medicinskega izobraževanja in znanstvenih raziskav.

Če pacient ni sposoben odločanja o sebi ali ni zmožen izraziti svoje volje, se lahko opravi nujna medicinska pomoč brez njegove privolitve.

Sicer pa se (ne-nujni) medicinski poseg oziroma zdravstvena oskrba opravi brez pacientove privolitve pod naslednjimi pogoji:

- če pacient ni sposoben odločanja o sebi;
- če zdravnik ni vedel in ni mogel vedeti, da je pacient, pacientov zdravstveni pooblaščenec, zakoniti zastopnik ali druga oseba, ki po zakonu lahko da privolitev, posegu nasprotoval;
- privolitve oseb iz prejšnje alineje v razumnem času ni bilo mogoče pridobiti in
- bo medicinski poseg oziroma zdravstvena oskrba pacientu v največjo zdravstveno korist.

Ne sme pa se ne glede na zgornje pogoje brez privolitve opraviti ne-nujni operativni ali drug medicinski poseg, povezan z večjim tveganjem ali večjo obremenitvijo.

Upoštevanje vnaprej izražene volje

Vsakdo, ki je sposoben odločanja o sebi in je dopolnil 18 let starosti, lahko določi osebo, ki bo v primeru in za čas njegove nesposobnosti odločanja o sebi odločala o njegovi zdravstveni oskrbi in drugih pravicah iz tega zakona. Takšni osebi pravimo pacientov zdravstveni pooblaščenec in ima, ko nas nadomešča, pravico do seznanitve z našo zdravstveno dokumentacijo in zdravstvenim stanjem ter pojasnili, ki so pomembna za odločanje o zdravstveni oskrbi.

Za našega zdravstvenega pooblaščenca lahko določimo kogarkoli, ki je polnoleten in sposoben odločanja o sebi. To storimo s pisnim pooblastilom, na katerem mora biti naš podpis overjen. V pooblastilu lahko določi tudi navodila in usmeritve glede naše zdravstvene oskrbe ter morebitne omejitve pravice našega pooblaščenca do seznanitve z zdravstveno dokumentacijo in našim zdravstvenim stanjem.

Takšno pooblastilo lahko kadarkoli prekličemo z novo pisno izjavo. Naš zdravstveni pooblaščenec pa se lahko svoji vlogi tudi ob vsakem času odpove s svojo pisno izjavo, razen kadar nam bi takšna odpoved lahko povzročila resno zdravstveno škodo.

Enako lahko s pisno izjavo tudi izključimo ali omejimo osebe, ki so po zakonu upravičene

do odločanja o naši zdravstveni oskrbi po tem zakonu, za primere, ko nismo sposobni odločati o sebi.

Podatki o pacientovem zdravstvenem pooblaščenju naj bi bili zdravnikom dostopni prek informacijskega sistema kartice zdravstvenega zavarovanja ali centralne evidence zdravstvene dokumentacije. Žal pa to še ni urejeno. Dokler država ne izpolni svoje obveznosti, vam zato svetujemo, da izjavo v dveh izvodih overite pri upravni enoti in en izvornik vložite v karton pri svojem osebnem zdravniku, drug izvornik pa izročite svojemu pooblaščenju, da se bo z njo lahko izkazal pred zdravniki in bo lahko izvrševal svoje pravice.

Namesto za pooblaščenca se lahko odločimo, da kar vnaprej pisno izrazimo svojo voljo. Vnaprej torej določimo, kakšne zdravstvene oskrbe ne dovoljujemo, če bi se znašli v položaju, ko ne bi bili sposobni dati veljavne privolitve in bi bil izpolnjen eden od naslednjih dveh pogojev:

- bi trpeli za hudo boleznijo, ki bi glede na dosežke medicinske znanosti v kratkem času vodila v smrt tudi ob ustreznem medicinskem posegu oziroma zdravstveni oskrbi in tako zdravljenje ne daje upanja na ozdravitev oziroma izboljšanja zdravja ali lajšanje trpljenja, ampak samo podaljšuje preživetje;
- bi medicinski poseg oziroma zdravstvena oskrba podaljšala življenje v položaju, ko bo bolezen ali poškodba povzročila tako hudo invalidnost, da bi dokončno izgubili telesno ali duševno sposobnost, da bi skrbeli zase.

Naša volja bo v prvem primeru za zdravnike zavezujoča, v drugem primeru pa jo bodo morali upoštevati kot smernica pri odločanju o zdravljenju.

Svojo voljo moramo vnaprej izraziti pisno na posebnem obrazcu, ki bi ga morala skupaj z nami podpisati tudi naš osebni zdravnik in zastopnik pacientovih pravic. Izbrani osebni zdravnik in zastopnik pacientovih pravic pacienta nas pred izjavljanjem vnaprej izražene volje natančno poučita o pomenu in posledicah naše odločitve. Bo pa imela enak učinek tudi izjava, overjena pri najbližji upravni enoti ali notarju. Seveda p tam ne bomo deležni medicinskih pojasnil. Kakorkoli že svojo voljo zapišemo, bo taka izjava veljala pet let. Lahko pa jo tudi pred tem kadarkoli prekličemo ali spremenimo oziroma nadomestimo z novo izjavo.

Podatek o tem, da je nekdo dal takšno izjavo, bi moral biti zdravnikom sicer dostopen prek informacijskega sistema kartice zdravstvenega zavarovanja ali centralne evidence zdravstvene dokumentacije. Žal pa to še ni urejeno. Dokler država ne izpolni svoje obveznosti, vam zato svetujemo, da izvornik vložite v karton pri svojem osebnem zdravniku, eno kopijo izročite svojce, drugo kopijo pa imate za vsak primer vedno pri sebi. Še najboljše bo, če jo boste zložili in shranili poleg svoje kartice zdravstvenega zavarovanja, saj bodo to zelo verjetno prvo poiskali, če vas bodo nezavestne pripeljali v zdravstveno ustanovo.

Uveljavljanja pravic pacientov, ki niso sposobni odločanja o sebi

V imenu otrok o njihovih pravicah odločajo starši ali skrbniki praviloma oba skupaj in sporazumno. Šteje se, da otrok do 15. leta starosti ni sposoben privolitve, razen če se zdravnik glede na otrokovo zrelost oceni in po posvetu s starši odloči, da je za to sposoben. Po dopolnjenem 15. letu starosti pa se šteje, da je mladostnik sposoben privolitve, razen če zdravnik in starši glede na zrelost ocenijo, da za to še ni sposoben. Ne glede na starost pa ima otrok pravico, da se, kadar o njegovi zdravstveni oskrbi odločajo

druge osebe, kolikor je najbolj mogoče upošteva njegovo mnenje, če ga je sposoben izraziti in če razume njegov pomen ter posledice.

Nujna medicinska pomoč se lahko opravi tudi, kadar jo starši ali skrbnik zavrnejo.

Za operativni ali drug tvegan ali zahteven medicinski poseg se zahteva privolitev obeh staršev, razen kadar eden od staršev ni znan ali je neznanega bivališča, je enemu od staršev odvzeta roditeljska pravica, eden od staršev zaradi začasne zadržanosti mnenja ne more dati pravočasno brez nevarnosti za nastanek resne zdravstvene škode za otroka ali eden od staršev ne izpolnjuje pogojev, ki se zahtevajo za pacientovo sposobnost odločanja o sebi. Kadar se starša ne moreta odločiti sporazumno, lahko predlagata, da jima pri tem pomaga ali odloči organ Center za socialno delo ali sodišče.

Za druge manj pomembne medicinske posege lahko da privolitev tisti od staršev, ki je takrat, ko se privolitev daje, prisoten. Če sta prisotna oba in ne soglašata, zdravnik pridobi soglasje konzilija v največjo možno korist otroka, če to ni mogoče, pa od drugega zdravnika, ki dotlej ni bil in pozneje ne bo vključen v pacientovo zdravljenje.

Podobno kot za otroke velja tudi za druge, ki stalno ali pa le trenutno ne morejo razumno odločati o sebi. V takih primerih se sme medicinski poseg opraviti le, če ga dovoli zakoniti zastopnik. Če pacient nima zakonitega zastopnika, ga bo na poziv zdravnika določilo sodišče. Dokler pa se to ne zgodi, lahko privolitev v medicinski poseg oziroma zdravstveno oskrbo dajo polnoletne osebe, ki so sposobne odločanja o sebi, in sicer v naslednjem izključujočem vrstnem redu:

- pacientov zakonec, zunajzakonski partner ali partner iz istospolne skupnosti,
- pacientovi otroci ali posvojenci,
- pacientovi starši oziroma posvojitelji,
- pacientovi bratje ali sestre,
- pacientovi stari starši,
- pacientovi vnuki.

Če osebe iz posamezne alineje prejšnjega odstavka ne dosežejo soglasja o izvedbi medicinskega posega oziroma zdravstvene oskrbe, odloči o tem zdravnik, ki ga zdravi, pri čemer upošteva podana mnenja in pacientovo največjo zdravstveno korist.

Enako kot pri otrocih pa tudi tu zakoniti zastopnik ali zgoraj naštetе osebe ne morejo zavrniti nujne medicinske pomoči pacientu s težavami v duševnem zdravju ali pacientu, ki začasno ni sposoben odločanja o sebi. To lahko stori pacient le z vnaprej izraženo voljo.

Darovanje organov

Vsakdo, ki bi želel po smrti darovati organe, lahko to odločitev izrazi pri pooblaščenih osebah na prijavnih mestih v nekaterih zdravstvenih domovih in lekarnah po Sloveniji, na Zavodu Slovenija-transplant, pa tudi pri področnih enotah Rdečega križa in Karitas. Izpolnil bo poseben obrazec, pristopno izjavo, ob tem pa se bo moral identificirati z osebnim dokumentom. Pooblaščenca oseba zbrane pristopne izjave pošlje Slovenija-transplantu. Tam jih vnesejo v posebno aplikacijo, ki je povezana z evidenco podatkov v centralnem računalniku Zavoda za zdravstveno zavarovanje Sloveniji. Na podlagi zapisa iz evidence podatkov se bo potem opredelitev nevidno vpisala na kartico zdravstvenega zavarovanja.

Če izrecno ne želimo darovati organov, lahko to seveda opredelimo vnaprej s pisno izjavo vnaprej izražene volje.

Znati vprašati, poslušati in razumeti

Začnimo s prvo in osnovno ugotovitvijo. Obisk pri zdravniku je pomemben. Ne gre za nek opravke mimogrede, temveč za obisk, ki lahko bistveno vpliva na kakovost našega življenja. Zato se moramo na obisk pri zdravniku pripraviti. Če smo pozabljive sorte, si pomembna vprašanja zapišimo. Prav tako si zapišimo, če pri zdravniku nismo bili že dlje časa ali če ga bomo obiskali prvič (npr. zaradi specialističnega pregleda), vse bistvene okoliščine, ki mu jih moramo povedati.

Katere kronične bolezni nas pestijo? Ali smo pred kratkim preboleli kako bolezen? Smo trenutno zdravi? Kakšne kronične bolezni pestijo naše bližnje sorodnike (starši, bratje, sestre, stari starši)? Morda redno ali trenutno jemljemo kakšna zdravila?

Kakšni so trenutno znaki naše bolezni? Zakaj pravzaprav menimo, da smo bolni? Če lahko nekaj izmerimo, to tudi naredimo, da bomo znali zdravniku povedati natančno in točno.

Ne bodimo eden od tistih pacientov, ki pride k zdravniku, se zruši na stol in reče: "Jaz sem čisto fuč." Zatem pa od zdravnika pričakuje, da bo iz rokava stresel diagnozo in potrebno terapijo. Ali pa tipični pacienti mlajših generacij, ki na zdravnikova vprašanja o dedni obremenjenosti, torej o boleznih v družini, odgovorijo z ugibanjem, da babica morda ima težave s srcem ali pa ima raka, morda pa je zadnje čase samo malce nenavadno pozabljiva.

Seveda pa tudi ne bodimo eden izmed tistih pacientov, ki zdravnika zasujejo s podatki in mu petnajst minut razpredajo vse pomembne in nepomembne podrobnosti.

Pripravimo se, oborožimo s podatki, preverimo jih s svojimi bližnjimi. Prav tako zberimo na kup vso dosedanja dokumentacijo (izvide, rentgenske slike, rezultate preiskav in podobno). Zatem pa prepustimo zdravniku, da on sprašuje. Tako bomo prihranili čas in zagotovili, da se bomo pogovorili o vseh pomembnih zadevah.

Drug del priprave je bolj praktične narave. Premislimo, kaj vse potrebujemo s sabo. Zagotovo naše zabeležke in dokumentacijo, kartico zdravstvenega zavarovanja ali plačilno kartico, če bomo plačali sami. Poskrbimo, da smo primerno urejeni in oblečeni. Nakit raje pustimo doma. Predvsem pa ne smemo pozabiti na morebitna predhodna navodila, ki so nam jih dali telefonsko ali pisno. Morda moramo priti na pregled tešči, moramo pred pregledom spiti veliko tekočine.

Med samim obiskom bodimo pozorni. Zakon obvezuje zdravnike, da nas obvestijo o našem zdravstvenem stanju in verjetnem razvoju ter posledicah bolezni ali poškodbe. Razložiti nam morajo cilj, vrsto, način izvedbe, verjetnosti uspeha ter pričakovane koristi in izide medicinskega posega oziroma zdravljenja, ki ga predlagajo. Prav tako smo upravičeno do jasnih pojasnil o možnih tveganjih, stranskih učinkih, negativnih posledicah in drugih neprijetnostih medicinskega posega ali zdravljenja, vključno s posledicami njegove opustitve. Seznanjeni moramo biti z drugimi morebitnimi možnostmi zdravljenja in odkrito se lahko pogovorimo tudi o postopkih in načinih zdravljenja, ki v naši državi niso dosegljivi ali pa so dosegljivi samo, če jih plačamo sami, ker ne sodijo med pravice iz obveznega zdravstvenega zavarovanja.

Vsa pojasnila nam mora lečeči zdravnik dati v neposrednem stiku, obzirno, na razumljiv način in prilagojeno našim sposobnostim dojemanja in razumevanja, v celoti in

pravočasno. Glede operativnega ali drugega zahtevnega ali tveganega medicinskega posega da razumljiva ustna in pisna pojasnila zdravnik, ki bo opravil medicinski poseg, če to ni možno, pa drug zdravnik, ki je usposobljen za tak medicinski poseg.

Ljudje pa smo seveda različni. Nekateri želimo izvedeti vse, spet drugi raje vidijo, da zvedo čim manj in si tako prihranijo strah in neprijetnosti. Zato Zakon o pacientovih pravicah izrecno določa, da nam sme zdravnik izjemoma zamolčati podatke o našem zdravstvenem stanju, če glede na okoliščine oceni, da bi nam takšno obvestilo povzročilo resno zdravstveno škodo. Vendar pa lahko vedno izrecno zahtevamo, da smo o svojem zdravstvenem stanju popolnoma obveščeni. Prav tako lahko izrecno zahtevamo, da se nas s podatki o našem zdravstvenem stanju ne obremenjuje, razen če bi drugim grozila resna zdravstvena škoda. Ker je iz napisanega jasno, da bo zdravnik težko izpolnil naročilo zakona, če ne bomo sami jasno povedali kaj želimo, se je dobro vnaprej določiti in zdravniku zaupati naše želje jasno in brez okolišenja.

Zdravstveno osebje mora z nami govoriti v slovenskem jeziku ali v določenih občinah v jeziku narodne skupnosti (italijanski oziroma madžarski jezik). Ves čas imamo pravico do sprotnega in podrobnega obveščanja o poteku zdravljenja ter po koncu medicinskega posega oziroma zdravljenja pravico do obveščeniosti o rezultatu zdravljenja oziroma morebitnih zapletih. Prav tako imamo pravico dejavno sodelovati pri izbiri načina zdravljenja in odločati o samem sebi.

Seveda pa zdravstveno osebje še zdaleč ni edini vir informacij. Na veliko vprašanj lahko odgovore poiščete tudi sami. Vprašajte paciente, ki imajo več izkušenj. O marsikateri praktični življenjski zadevi vam bodo znali bolje svetovati kot zdravstveno osebje. Izkušeni pacienti z boleznijo živijo, osebje se je o njej učilo. Tudi internet je sijajna zakladnica strokovnih malce manj strokovnih pojasnil, odgovorov na skoraj vsa vprašanja. Pobrskajte in si preberite.

Seveda pa vedno pazljivo ločite zanesljive informacije od manj zanesljivih. Zdravnik, zobozdravnik ali drugo osebje zagotovo sodijo v prvo kategorijo. Drugi pacienti, bogastvo informacij na internetu pa so lahko čudovit vir informacij ali pa samo kopica izmišljotin. Zato informacije preverite. Poiščite več virov, uporabite zanesljivejše vire.

Predvsem pa o vsem pomembnem vprašajte zdravnika ali zobozdravnika oziroma drugo osebje. Včasih bo osebje utrujeno ali preobremenjeno. Zato morda ne boste takoj dobili pojasnila, ki ga potrebujete. Bodite vztrajni. Poizkusite malce kasneje ali, če zadeva ni nujna, ob naslednjem obisku. Pojasnite tudi, da je to za vas res pomembno vprašanje, da vas zadeva zelo skrbi. Saj veste - osebje vidi tudi toliko težkih pacientov, da včasih na vaše sicer resne težave, vseeno gleda z manj zaskrbljenosti kot vi.

Poleg informacij, povezanih z našim zdravstvenim stanjem, pa nam morajo biti vedno na voljo tudi organizacijske, pravne in finančne informacije. Seznanjeni moramo biti s posebnostmi dostopa do storitev, kot so čakalne dobe, čakalni časi in čakalni sezname ter plačljivostjo storitev iz programa obveznega zdravstvenega zavarovanja. Prav tako morajo biti na voljo informacije o pacientovih pravicah, splošne informacije o izvajalcu in ponujenih zdravstvenih storitvah. Ob sprejemu v bolnišnico ali podobno pa nas morajo seznaniti tudi s hišnim redom. Ob odpustu pa imamo pravico do pisnega poročila o diagnozi, zdravljenju in zdravstveni negi ter do navodil za nadaljnje zdravljenje in ravnanje do prvega obiska pri osebnem zdravniku, vključno s potrebnimi zdravili ali medicinskimi pripomočki.

Pomembne so seveda tudi finančne informacije. Če zdravstveno storitev delno ali v celoti

plačamo sami, moramo predhodno dobiti pisno informacijo o predvidenih stroških zdravstvenih storitev. Po opravljeni storitvi pa seveda račun. Tudi če zdravstvene storitve ne plačamo sami, nas morajo po opravljenih storitvah seznaniti z obračunom (zdravstvene storitve, zdravila, material in medicinsko tehnični pripomočki). Če bomo zahtevali, nam bodo takšen obračun tudi obrazložili.

Ponovimo še enkrat naše pravice. Zakon o pacientovih pravicah med pravicami izrecno našteva našo:

- pravico do obveščnosti in sodelovanja,
- pravico do drugega mnenja,
- pravico do seznanitve z zdravstveno dokumentacijo.

Prav tako ne pozabimo na pravila, ki se jih modro vedno držati:

- na obisk se temeljito pripravimo upoštevajmo vsa navodila;
- pridobimo čim več informacij in pomembne tudi vedno preverimo;
- bodimo natančni in jedrnat, a vztrajni; zdravnikov čas je žal zelo omejen.